

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 340.15 (4)

М. Ю. КАЦИН

ІСТОРИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В АВСТРО-УГОРЩИНІ (XIX СТ. – ПОЧ. XX СТ.)

Розглядається процес становлення та розвитку економічної інтеграції в Австро-Угорщині в період XIX ст. – поч. XX ст. Приділяється особлива увага розробці та ухваленню нормативно-правових актів, які визначали характер перебігу цього процесу.

Ключові слова: економічна інтеграція, митний союз, спільний ринок, економічні бар'єри, компроміс 1867 р.

Кацин М. Е. Историко-правовая характеристика развития экономической интеграции в Австро-Венгрии (XIX ст. – нач. XX ст.)

Рассматривается процесс становления и развития экономической интеграции в Австро-Венгрии в период XIX ст. – нач. XX ст. Особенное внимание уделено разработке и принятию нормативно-правовых актов, которые определяли характер хода этого процесса

Ключевые слова: экономическая интеграция, таможенный союз, общий рынок, экономические барьеры, компромисс 1867 г.

Katsyn Myhaylo. Historical-legal characteristics of the development of the economic integration in the Austria-Hungary (XIX – early XX century)

The article deals with the process of the emergence and the development of the economic integration in the Austro-Hungary in the period between XIX – early XX century. Special attention has been given to the engineering and the adoption of the normative legal acts, which defined the logic behind this process.

Key words: *economic integration, customs union, economic union, economic barriers, compromise of 1867.*

Із найдавніших часів важливою складовою ефективного міждержавного співробітництва європейських країн є торговельні відносини. Відкриття нових ринків збуту для національної продукції надавало потужний поштовх соціально-економічному розвитку держав та сприяло підвищенню добробуту населення. Особливого розмаху, цей процес набув у XIX столітті у Європі, що підтверджується тим, що збільшення обсягу торгівлі супроводжувалось економічною інтеграцією європейських держав шляхом лібералізації руху товарів, робочої сили, капіталу, та технологій. При цьому, інституційно-правовими формами міждержавних інтеграційних відносин виступали митні союзи або спільні ринки. Як слушно відмічав австрійський дослідник Л. Кор, ідея створення митних союзів та спільних ринків опанувала уми державних діячів, коли промислова революція створила можливості, які не могли бути повністю використані доти поки європейський економічний ландшафт уявляв із себе клаптеву ковдру складену з непов'язаних між собою регіонів. До того ж, ситуацію значно погіршувала існуюча внутрішня економічна роздробленість європейських держав, що в епоху середньовіччя була цілком виправдана, проте у час великого індустріального підйому, ставала тягарем на шії європейських держав¹.

У цьому зв'язку особливо цікавим видається досвід економічної інтеграції в Австро-Угорщині, де вона була покликана слугувати не тільки інструментом стимулювання промислового розвитку, а й мала

сприяти встановленню соціально-економічної стабільності та збереженню політичної гегемонії правлячого дому Габсбургів. Провал економічної інтеграції в рамках імперії став однією із головних причин її політичної дезінтеграції, яка, в свою чергу, мала жакливі наслідки для всього європейського континенту. Так, угорський дослідник О. Яци вважав, що Австро-Угорська імперія у разі, якби її було реформовано, стала реальним прикладом втілення у життя ідеї європейської єдності².

Доцільно зазначити, що історико-правове дослідження особливостей розвитку економічних міждержавних інтеграційних систем, які існували в різні часи на європейському континенті, є особливо актуальним для України, у світлі укладення угоди про асоціацію з Європейським Союзом, одним із головних пріоритетів якої є поступова інтеграція нашої держави до єдиного внутрішнього ринку ЄС. Тому, не є дивним, що протягом останніх десятиліть серед вітчизняних дослідників, значно посилюється науковий інтерес до даної проблематики, який знайшов своє відображення у виданні низки монографій. Серед них, варто відзначити колективну роботу українських вчених «Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу»³ та Ю. О. Волошина «Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти»⁴.

Говорячи про історіографію цього питання, необхідно виокремити праці таких вчених як: А. Аппоньї, С. Белер, Н. П. Гриб, Л. Катус, Л. Кор, Б. Тищик, О. Яци та ін.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконати наступні завдання:

- визначити та проаналізувати розвиток Австрійської імперії в період, який передував укладенню Компроміса 1867 р.;
- надати політико-правову оцінку Компромісу 1867 р. з позиції розвитку економічної інтеграції в Австро-Угорській імперії;
- висвітлити причини краху економічної міждержавної системи Австро-Угорщини наприкінці Першої світової війни.

Розглядаючи обрану проблематику, слід зауважити, що протягом першої половини XIX ст. на території Габсбургської імперії активізується розвиток промислового виробництва, що мало значний вплив на еволюцію соціально-економічного стану суспільства. У цей період, з'являються перші парові машини, у Моравії було збудовано першу механічну льонопрядильню, та згодом, у 1829 р., було побудовано цукровий завод. У Нижній Австрії до 1841 р. було вже 40 крупних прядильень з 7400 робітниками. У 1822 р. була побудована перша залізниця, а на початку 1840-х років довжина залізниць становила вже 144 км., що було в масштабах континенту вражаючим показником⁵. Водночас, в рамках Австрійської імперії існували численні митні кордони, що гальмували її економічний розвиток. Крім того, політична структура держави не зазнавала суттєвих змін, а абсолютна монархія продовжувала залишатися основою функціонування держави. До того ж, в 1804 р. ерцгерцог Франц II проголосив себе імператором Австрії, що стало логічним результатом тривікової централізаторської політики багатьох поколінь Габсбургів⁶.

Незважаючи на в цілому сприятливу атмосферу, в якій існувала австрійська монархія, сучасники тих подій спостерігали дві негативні тенденції, які становили загрозу її подальшому існуванню. Перша з них полягала у тому, що зростаючий клас буржуазії та інтелігенції вимагав свого представництва у владних інститутах. А друга тенденція зводилася до зростання національних почуттів в окремих частинах держави і, як наслідок, створення підґрунтя для міжетнічних суперечностей.

Рушійною силою, яка актуалізувала ці проблеми, стала революція, що вирувала в Австрії та в деяких інших європейських державах протягом 1848 -1849 роках. Так, 4 березня 1849 р. цисар Франц Йосіф оприлюднив патент, яким дарував октройовану конституцію⁷. Оцінюючи цей документ, треба зазначити, що він запровадив необхідні інституційно-правові та економічні механізми для внутрішньої економічної інтеграції в Австрійській імперії. Зокрема, з метою забезпечення вільного руху осіб крізь єдину митну територію до Конституції було включено комплекс нормативних положень,

яких було покликано захистити особисті та економічні права громадянина імперії. Так, ст. 24 закріплювала рівність прав мешканців різних територій держави; ст. 25, 30 закріплювали право кожного громадянина на вільний вибір місця проживання в межах території імперії. Водночас у ст. 30 уперше було передбачено можливість для будь-якого підданого набувати нерухоме майно та безперешкодно займатися незабороненим законами трудом.

Важливе положення містилось у ст. 7 Конституції, де наголошувалось, що вся імперія являє собою єдину митну та торговельну територію, отже, внутрішні мита, які існували між окремими територіями на час видання патенту, якомога швидше мали бути ліквідовані. У цій статті зазначалося також, що питання стосовно виключення певної території із єдиної митної території (*ein Zollgebiet*) або ж включення до неї чужих територій виключно належало до компетенції виконавчої влади. Цікаво, що якщо звернутися до тодішніх перекладів тексту Конституції іншими мовами, можна побачити певні розбіжності. Так, деякі тогочасні вчені у своїх варіантах перекладу замість терміна «єдина митна територія» (*ein Zollgebiet*) вживали термін «Австрійський митний союз» (*Austrian Zollverein*). Можна припустити, що Конституція розглядалась ними як інтеграційний механізм, спрямований на об'єднання окремих митних територій імперії в єдине ціле.

Натомість, на нашу думку, на відміну від угоди міждержавного характеру, октройована Конституція за своєю правовою природою не могла слугувати механізмом створення митного союзу. До того ж цей документ передбачав, що всі торговельні та комерційні відносини, включаючи навігацію, чеканку монет та регулювання системи мір та ваги – мають бути віднесені до компетенції імперських владних інституцій (36 g), які, у свою чергу, не мали колегіального характеру, а призначались виключно за рішенням імператора. Усе висловлене дозволяє зробити висновок, що тогочасні британські вчені скоріше за все розглядали митну уніфікацію в рамках Австрійської імперії як альтернативу Німецькому митному союзу, створеному у 1834 р. під егідою Пруссії.

У цьому зв'язку варто зазначити, що саме у цей період серед політичного естеблїшменту Австрії стає дедалі популярнішою ідея лідерства імперії в процесі об'єднання Німеччини. Так, імперський міністр-президент Ф. Шварценберг та міністр торгівлі К. Брук вважали, що першим кроком на цьому шляху повинно було стати входження імперії до Німецького митного союзу. На їх думку, це мало послабити вплив Пруссії у Німеччині та сприяти відновленню політичної гегемонії Габсбурзької монархії серед німецьких держав.

Проте реалізації цього задуму заважала економічна слабкість та дезінтегрованість Австрійської імперії. Зокрема, існувала внутрішня митна лінія між Угорщиною та всіма іншими частинами імперії (*Zwischenzolllinie*). Тому, за ініціативи Ф. Брука, у 1850 р. було проведено митну реформу, яка об'єднала угорські землі з іншими частинами імперії в єдину митну територію, що відкрило австрійським промисловим товарам доступ на угорський ринок, тим самим прискоривши відмирання угорського цехового виробництва. Це сприяло також збільшенню австрійського інвестиційного капіталу в економіку Угорщини та розвитку системи залізничних шляхів. Разом з тим протягом 50-х рр. XIX ст. в Австрійській імперії остаточно було встановлено абсолютиський монархічний режим. Ця система не задовольняла широкі кола населення імперії, які прагнули до участі у політичному житті країни. Крім того, в державі посилювались федералістські тенденції, що знайшло своє вираження у прагненні окремих частин імперії до збільшення самоврядування.

Ситуація почала кардинально змінюватися на тлі поразок австрійської армії у війні з Пруссією, кульмінацією яких стала поразка у битві під Садовою 3 липня 1866 р. Вже 23 липня того ж року було підписано мирний договір у Празі, відповідно до якого Австрія виходила з Німецького союзу, що автоматично позбавляло її будь-якої можливості завадити об'єднанню Німеччини навколо Пруссії. У цих умовах австрійський уряд почав шукати моделі внутрішнього реформування імперії, які забезпечили б їй економічну та політичну стабільність.

Слід зазначити, що у той період існувало декілька проектів перестройки Австрійської імперії. Найбільш радикальні серед них передбачали імплементацію федеративної моделі устрою в Австрії, в інституційній структурі якої будуть брати участь представники усіх народів імперії на паритетних засадах. Інший, більш стриманий проект, передбачав розширення прав та обов'язків Угорщини. Так, австрійська еліта схилилася до підтримки останнього, який передбачав надання Угорщині статусу тотожного до статусу австрійських земель та побудови імперії на інтеграційних засадах.

Неодноразові перемовини з представниками угорської політичної еліти призвели до того, що 15 березня 1867 р. між австрійським імператором Францем Йосифом I та представниками угорського національного руху на чолі з Ф. Деаком було укладено угоду, відповідно до якої, Австрійська імперія перетворювалась на дуалістичну монархію. Відповідно до цієї угоди, імперія поділялася на дві частини – «королівства та землі, представлені в Рейхсраті», та угорську (Цислейтанія та Транслейтанія від річки Лейта), кожна з яких отримала повний суверенітет стосовно внутрішніх справ. Обидві частини повинні були мати парламент, уряд, державну адміністрацію, суд та юстицію. До складу Угорського королівства (Транслейтанії) увійшли, окрім Угорщини, території Трансильванії, Хорватії, Славонії, Воєводини, Прикарпатської Русі та місто Рієка. Решта території імперії утворила австрійську частину монархії («королівства та землі, представлені в рейхсраті», Цислейтанія): Верхня і Нижня Австрія, Штирія, Каринтія, Тіроль, Зальцбург, Форарльберг, Крайна, Гориця і Градишк, Трієст, Істрія, Далмація, Богемія, Моравія, Сілезія, Галичина та Буковина).

Слід зазначити, що ця угода набула юридичної сили з моменту ухвалення угорським та австрійським парламентами відповідних імплементаційних законів. Спочатку, 30 квітня 1867 р., цю угоду було імплементовано парламентом Угорщини, який ухвалив Закон № 12 (Hungarian Ausgleich Law (Statute 1867: XII))⁸. У зв'язку з дуже тісними зв'язками між Угорщиною та іншими частинами монархії було прийнято рішення щодо передачі на наднаціональний рівень

вирішення торгово-економічних відносин. У цьому документі стверджувалось, що Угорщина готова до створення торговельних або митних союзів з іншими частинами австрійської монархії. Передбачалося, що цей союз може бути утворений тільки шляхом проведення відповідних перемовин. Важливим пунктом таких перемовин, згідно із цим Законом, повинна була стати домовленість щодо «природи, раціональних основ та менеджменту» фіскальних зборів з промислової продукції, що автоматично виключить можливість одної із сторін самостійно приймати рішення щодо зниження прибутків іншої сторони. Також у цьому документі зазначалося, що для сторін-членів Митного союзу є «бажаним та важливим домогтися однаковості монетарних систем та курсу валют». Це положення було також спрямовано на збалансоване функціонування економічного об'єднання обох частин імперії, що зробило максимально прозорим транскордонний рух товарів⁹.

На основі Закону № 12 за декілька місяців було ухвалено Закон № 16, в якому стверджувалося, що «сторони створюють єдину митну та комерційну територію, яка оточена спільними митними кордонами»¹⁰. Фактично йшла мова про створення єдиного внутрішнього ринку та встановлення певної системи інтеграційних відносин. Також в документі зазначалося, що сторони повинні були узгоджувати тарифну політику та вступати в торгівлі відносини з третіми країнами на основі взаємного розуміння (*mutual understanding*). Сторони разом мали впроваджувати регуляторні та адміністративні заходи у таких економічно важливих сферах, як залізнична, річна та морська навігація, поштові та телеграфні послуги; система мір та ваги; та право інтелектуальної власності. Для ефективного функціонування єдиного внутрішнього ринку передбачалося також застосування принципу взаємного визнання (*mutual recognition principle*) стосовно винаходів та патентів, виданих в одній або другій стороні. Цей пункт мав велике значення, та мав сприяти транскордонному руху технологій в рамках Австро-Угорського єдиного внутрішнього ринку. Крім того, цей Закон містив й інші важливі положення. Зокрема, передбачалося, що жителі однієї сторони, які

бажали реалізувати себе у комерції на території іншої сторони, отримували таку можливість. При цьому їхнє становище стосовно організації або підтримки бізнесу не повинно було бути гіршим, ніж у населення приймаючої сторони. Цим документом також затверджувалося, що з метою гармонізації економічних політик обох сторін передбачалось періодичне скликання митних та комерційних конференцій. Митні та комерційні угоди мали укладатися на період не більше десяти років, але після закінчення п'яти років кожна із сторін мала змогу ініціювати дискусію щодо їх модифікації. У цьому разі, якщо консенсусу між сторонами не буде досягнуто, альянс міг бути скасований¹¹.

У свою чергу, австрійський парламент також ухвалив пакет законів, спрямованих на імплементацію компромісу з Угорщиною. Першим із них 21 грудня 1867 р., Рейхсрат прийняв Закон «Про спільні справи земель австрійської монархії та про порядок управління ними»¹². Цей документ унормовував положення угоди від 15 березня. Так, цей документ розмежовував компетенцію між двома частинами королівства. До виключної компетенції спільних інститутів двох частин імперії відносились: іноземні справи, включаючи дипломатичне та торгове представництво, військові справи та фінанси. Крім того, Закон містив перелік сфер, які хоча й не входили до сумісної компетенції, але становили спільний інтерес для обох частин імперії, отже потребували узгоджених дій та координації, іншими словами, вони підпадали під спільну компетенцію обох держав. Так, відповідно до ст. 2, до таких сфер належали: 1) торговельні справи, включаючи митне законодавство; 2) законодавство про непрямі податки, які пов'язані з промисловим виробництвом; 3) встановлення монетної системи та валютного курсу; 4) порядок експлуатації залізничних доріг, коли зачеплюються інтереси обох частин імперії; 5) встановлення системи державної безпеки. Отже, спираючись на аналіз цього документа, можна дійшов висновку, що у той час як укладання торговельних договорів з третіми країнами належало до виключної компетенції союзних міністерств, питання

встановлення тарифів було предметом узгодження в рамках спільної компетенції обох частин імперії.

Того ж дня, 21 грудня 1867 р., було ухвалено Закон «Про основні права громадян королівств та австрійських земель, які представлені в імперській раді»¹³. Стаття 1 цього Закону закріплювала, що за всіма особами, які проживають на території королівств та австрійських земель, представлених у імперській раді, встановлюється австрійське громадянство. Згідно зі ст. 4 цього документа на цих територіях гарантувалася свобода руху особистості та майна, яка не повинна була бути ніяким чином обмеженою. Також цим Законом гарантувалася можливість набуття майна та вільного ним користування. До того ж усі громадяни мали змогу займатися підприємницькою діяльністю.

Слід зазначити, що з моменту ухвалення цього компромісу й до розпаду Австро-Угорської імперії між австрійськими державними діячами та угорськими не існувало єдиної точки зору щодо правової природи державного утворення. Так, у той час як у Цислейтанії спільні міністерства та парламентські делегації розглядали, як вираження існування «юридичного утворення наддержавного характеру», у Транслейтанії вважали, що не існує єдиної держави, а лише робочі відносин між двома незалежними державами¹⁴.

Зокрема, угорський політик та державний діяч А. Аппоньї наполягав на повній незалежності та суверенітеті Угорщини. Так, оцінюючи Компроміс 1867 р., А. Аппоньї, підкреслював, що правовою формою затвердження цього Компромісу був Закон № 12, ухвалений парламентом Угорщини, а не міжнародний договір. Отже, у будь-який час, за рішенням парламенту, він міг бути скасований. Аналізуючи статтю А. Аппоньї, необхідно звернути увагу на те, що, по-перше, він відкидає можливість існування наднаціонального об'єднання як такого, залишаючи можливість лише для міждержавного співробітництва. Прикладом цього служить його висловлювання щодо неможливості з боку спільних інституцій двох держав нав'язувати свою волю Угорщині, оскільки саме їх існування є продуктом «суверенного бажання» Угорщини. По-друге, обґрунто-

вуючи незалежність Угорщини від Австрії, він звертав увагу на відсутність спільної території, громадянства, законодавчої, судової та виконавчої влади¹⁵. При цьому стосовно останньої А. Аппоньї вважав, що міністерства відповідно до своєї природи не є безпосередньо інститутами виконавчої влади, вони є лише агентами виконавчої влади, які допомагають монархам досягнути своїх цілей. Отже, на думку А. Аппоньї, створення спільних міністерств є результатом бажання поєднати виконавчі прерогативи однієї особи, яка одночасно є імператором Австрії та королем Угорщини¹⁶.

До того ж з самого початку точились спори, яку офіційно назву будуть мати ці міністерства. Представники австрійських правлячих кол наполягали на назві «імператорсько-королівське» (*kaiserlich-koniglich*), що свідчило б про існування єдиної держави, в якій імператорська Австрія домінує над королівською Угорщиною. Натомість, за наполяганнями представників політичної еліти Угорщини, було досягнуто домовленість щодо назви «імператорське та королівське» (*kaiserlich und koneiglich*)¹⁷.

Аналізуючи Австро-Угорський компроміс 1867 року, можна побачити, що він мав прогресивний характер, та у короткостроковій перспективі сприяв поширенню буржуазних відносин та стабілізації держави. Можна погодитись з думкою українського дослідника А. Н. Гриб, що з досягненням цього компромісу відбулась трансформація абсолютної монархії в напівбуржуазну конституційну державу, хоча й з численними елементами феодальних економічно-політичних і соціальних відносин¹⁸.

Слід зазначити, що митні та комерційні угоди між австрійськими землями та Угорщиною неодноразово оновлювалися протягом наступних п'ятидесяти років: в 1878 р., в 1887 р. та в 1907 р. Важливим аспектом цих угод було намагання Австрії збільшити частку Угорщини у витратах. Так, відповідно до Компромісу 1867 р., Австрія взяла на себе 70% усіх витрат імперії, тоді як Угорщині належало покривати лише 30%.

Протягом наступних десятиріч, після укладення угоди в Австро-Угорській імперії відбувся значний економічний підйом. Так,

між 1877 та 1892 рр. імперію покрила паутина залізничних доріг. Угорщина все ще залишалася здебільшого аграрною державою. Разом із тим в Угорщині приріст населення відбувався швидше, ніж в Австрії, що спонукало угорську владу до пришвидшення процесу індустріалізації, що могло б вирішити проблему зайнятості населення. Так, упродовж наступних років рівень промислових товарів у структурі експорту Угорщини збільшився до 75 %. До того ж Австрія наполягала на збільшенні квоти Угорщини у загальних витратах імперії. Так, у 1872 р. її було піднято до 31, 4%. Однак Австрія продовжувала наполягати на збільшенні квоти до 42 %. В результаті тяжких перемовин, у 1899 р. було досягнуто домовленість щодо збільшення квоти Угорщини у загальних витратах до 34, 4 %. І хоча Австро-Угорщина й залишалася митним та торговельним союзом, однак необхідність кожні десять років проланговувати домовленість автоматично ставила обидві частини імперії у невизначеність свого майбутнього.

Важливу роль у подальшій долі «економічного дуалізму» в Австро-Угорщині відіграла Перша світова війна. Так, Угорщина та Австрія почали застосовувати одна до іншої дискримінаційні торговельні заходи. Зокрема, Угорщина забороняла вивозити продукти харчування до Австрії. У свою чергу, Австрія наполягала щоб умови можливого митного союзу з Німеччиною мали прецедент над всіма подальшими дискусіями з Угорщиною. Австрія також вимагала, щоб новий договір з Угорщиною було укладено на довший термін, аніж усі попередні. У свою чергу, Угорщина погоджувалась на умови Австрії, тільки у разі якщо її квота у загальних витратах знову не буде збільшена. Угорщина також наголошувала на необхідності надання їй харчової продукції додаткового захисту при перетині території Австрії залізничним шляхом.

Соціально-економічне та політичне становище Австрії було настільки хитким, що заради укладання нового договору з Угорщиною вона була вимушена пристати на її вимоги. До того ж Німеччина відмовлялася продовжувати перемовини про створення митного союзу до досягнення домовленостей між Австрією та Угорщиною.

Враховуючи те, що ринок Німеччини був вкрай важливим для австрійської промисловості, 24 лютого 1917 р. між Австрією та Угорщиною було підписано новий договір. На відміну від попередніх, цей договір укладався на двадцять років. Частка Угорщини у загальних витратах протягом 1918–1922 рр. мала бути збільшена до 36, 4 %, але після цього знову зменшена до 34, 4 %. Сторони також погодились продовжити діяльність Австро-Угорського банку та зберегти монетарну єдність. Ця домовленість викликала критику з обох боків та була дуже непопулярною, що зумовило відмову урядів обох держав від її публікації. Враховуючи поразку у Першій світовій війні та розпад імперії, цей договір так і не було ратифіковано парламентами обох держав.

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що в рамках Австрійської імперії відбулась спроба реорганізації державного ладу на інтеграційних засадах, результатом чого стало утворення дуалістичної Австро-Угорської імперії, в основі якої було покладено митний союз та єдиний внутрішній ринок. Проте, громіздкість адміністративно-правової конструкції, суспільне невдоволення, відмінності у зовнішніх торговельно-економічних інтересах зумовили розпад імперії наприкінці Першої світової війни.

1. *Kohr L.* The History of the Common Market / L. Kohr // The Journal of Economic History. – 1960. – Vol. 20. – № 3. – P. 441. 2. *Jaszi O.* The Dissolution of the Habsburg Monarchy / Jaszi O. – Chicago : The University of Chicago Press, 1961. – P. 4. 3. *Яковюк І. В.* Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу / Яковюк І.В., Анакіна Т.М., Трагніук О.Я., Комарова Т.В. – К. : Право України, 2012. 208 с. 4. *Волошин Ю. О.* Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти : монографія / Волошин Ю. О. – К. : Логос, 2010. – 428 с. 5. *Тищик Б. Й.* Історія держави і права Австрії та Австро-Угорщини (X ст. – 1918 р.) : текст лекцій / Тищик Б.Й. – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2012. – С. 48. 6. Там само. – С. 45. 7. *Allerhöchstes*

Patent Verfassungs-Urkunde des österreichischen Kaiserstaates [Elektronische Ressource]. – 1848. – Internetquelle: <http://www.verfassungen.de/> **8. évi XII. Törvénycikk** [Electronic resource]. – 1867. – Access point: <http://www.1000ev.hu> **9. Katus L.** The common market of the Austro-Hungary [Electronic resource] / L. Katus. – Access point: <http://www.habsburg.org.hu> ; **10. évi XVI. Törvénycikk** [Electronic resource]. – 1867. – Access point: <http://www.1000ev.hu> ; **11. Katus L.** Цит. праця. **12. Law** concerning the Affairs Common to all of the Countries of the Austrian Monarchy, and the Manner of Managing them // *Modern Constitutions. A collection of the fundamental laws of twenty-two of the most important countries of the World, with historical and bibliographical notes.* – Chicago : The University of Chicago Press, 1909. – P. 113-125. **13. The Basic Law** on the General Rights of Nationals // *Modern Constitutions. A collection of the fundamental laws of twenty-two of the most important countries of the World, with historical and bibliographical notes.* – Chicago : The University of Chicago Press, 1909. – P. 69 – 91. **14. Beller S.** Francis Joseph / Beller S. – London : Longman, 1996. – P. 95. **15. Apponyi A.** The juridical nature of the relations between Austria and Hungary / A. Apponyi // *The North American Review.* – 1905. – Vol. 180, № 582. – P. 7386 **16. Apponyi A.** The juridical nature of the relations between Austria and Hungary / A. Apponyi // *The North American Review.* – 1905. – Vol. 180, № 582. – P. 7406 **17. Beller S.** Цит. праця. – P. 96. **18. Гриб Н. П.** Прийняття, структура та основні положення Австрійської конституції 1867 р. / Н. П. Гриб // *Вісник Львів. Ун-ту.* – 2006. – Вип. 43. – С. 51

Katsyn Myhaylo. Historical-legal characteristics of the Development of the Economic Integration in the Austria-Hungary (XIX – early XX century)

From ancient times, an important component of the effective international cooperation of European countries were trade relations. Opening new markets for national products provided a powerful impetus to socio-economic development and contributed to the welfare of the population. Of particular scale, the process was in the nineteenth century in Europe,

as evidenced by the fact that the increase in trade was accompanied by economic integration of European countries in the direction of liberalization of the movement of goods, labor, capital, and technologies.

When modern sovereign states were first established in the sixteenth and seventeenth centuries they did not immediately assume full control over their national economies. Thus within one political border existed the numerous customs units. The internal economic fragmentation of European countries which existed in the medieval ages was fully justified, but during the great industrial rise, it became a burden on the neck of European countries. It is worth noting that Industrial Revolution created opportunities which could not be fully utilized until European economic landscape remained a patchwork composed of unconnected regions. The appropriate institutional and legal solution from this situation was the creation of the number of customs unions and common markets throughout XIX century.

The Austro-Hungarian empire in itself was a 'prototype of Europe' as it united a number of nationalities and regions under its auspices. Austro-Hungary was internally divided not only culturally, but legally and economically. The Habsburg monarchy failed to reform the country on integration basis which in case they succeeded could serve as an example of the union of the national individualities which limit its national sovereignty enough to make effective and peaceful cooperation possible.

The defeat of the Austrian empire in the debacle with Prussia led to the serious political changes within the empire. Thus, due to the Compromise of 1867 reached between Habsburgs and Hungarian political elite, the Austrian empire was converted to the dualistic state – the Austro-Hungarian empire, and the Hungarians received a right to have their own parliament and government. According to the Art. 2 of the 'Law concerning the Affairs Common to all of the Countries of the Austrian Monarchy, and the Manner of Managing them', the trade, customs, tax issues had to be solved on the imperial level by the mutual agreement of Austrian and Hungarian governments. The customs and economic union between both parties of the empire was created. The compromise stipulated that every ten years the two states should settle tariff rates and re-

lated matters and fix the percentage of common expenditures assumed by each partner. Overall, the compromise greatly benefited Hungary as it eliminated tariff barriers existed on the frontier with Austria, but it prevented the empire from the effective conduction of the trade relations with third countries as all international trade agreements before entering into force had to receive the approval from both Prime Ministers and the parliaments of Austria and Hungary.

In conclusion, it is worth noting, that the WWI put an end not only to the economic alliance between two states but it also disintegrated the empire politically. After the collapse of the Austro-Hungarian empire, the newly independent states emerged, which not only tried to strengthen their political sovereignty but preferred the conduction of the isolationist economic policy rather than any plan of the creation of the Danubian economic alliance.

Key words: economic integration, customs union, economic union, economic barriers, compromise of 1867.